

ПРОПАГАНДИСТНАРТА — САГ ҮРГЭЛЖЫН ТУҢАЛАМЖ

Политическэ Һуралсалай үшөө нэгэ жыл үнгөрбө. Энэ ленинскэ жыл гэдэ нэрлэгдэе Һуорон нэрлэгдэе. Коммунистнууд партинабашэ эдбхитэдэ, комсомолууд Һуралсалай үнгөрөшө жэл һонирхолтойгоор, аша үрө эхөгэйгээр үнгөрөө. Гол шухала дунгүүдүн хөхөдө, хунууд В. И. Ленинэй захволнуудыне, совет арадай, тэрэнай партинын түүхэ шудалха дуратай, эдбхитэй, үүскэлтэй болон байна. Энэ ушар халаа партинай Һуралсалай шэнэ гуримай һайн байһыне, тэрэнине коммунистнуудай һайшааные үшөө дахин гэршэлбэ.

Һуралсалай шэнэ гурим халаа шата шатаарин политическэ, экономическэ, философскэ эрдэм ухаа шудалхада ехэ таатай һайн гэдэ коммунистнууд ойлголтой гэршэ. Ингөжэ эрдэмэ дэшэлүүлдэ, хунууд оюмые саагуур, дэлсэтэйгээр харадаг, дэлхэй дээрэ болоом байгаа хэрэг үйлэнуудыне шүүмжэлхэй ёһоор хаража һурадаг юм.

Үнгөрөшө жэлдэ манай район соо 10000 шахуу хүн политическэ Һуралсала хабалдааса, Эхин шатын 25 политическэ һургуули, марксизм-ленинизм үндэһэ һури шудалха 105 һургуули, В. И. Ленинэй захволнуудыне шудалха 113 теоретическэ семинар үндэһэн байна. Мүн ленинскэ төмөр туннель 3 км-иинвероятет, 8 лектори хуудэе.

Политическэ Һуралсалай удха шанар гол түбэ пропагандаистнарай методическа, теоретическа бэлдэхэлдэ болдогын ойлдосотой. Эдээр хэр шадабартайгаар, оншотойгоор занягинуудаа хөхө, тэрэһэнэл Һуралсалай шанар дундаа бишуу. Тиммэһэ пропагандаистнарай теоретическэ, методическа бэлдэхэл дэшэлүүлдэ хэрэгтэ партинын райком, партинай организацинууд ханалаа ехэ табигда байба.

Нэе түрүүн дуршал ехэтэй хү-хүнөөк гэгшэдэе табигна байгаа.

нүүдэе пропагандаистнарай табиха гэжэ оролдодон байна Һуралсалай үнгөрөшө жэлдэ худалһан 237 хунэй 90 шахуу процентин дээдэ эрдэмтэй хунууд юм. Эдэнай гурбанайн хөёр хуби пропагандаистнын худалһаридэ табан жэлдэ дэшэ абаһан уладууд. Пропагандаистнарай предпринятинуудай, ба-ришлалнуудай 10 директор, 13 министр болон управленинуудай на-чальникууд, дээдэ ба тухай дунда интэ эрдэмтэй һургуулинуудай 116 багша, 86 инженерүүдэй, тех-нигууд болон бусад пропаганда-истнар худалһан байна.

Һуралсалай жэлдэ үеэ партинын райкомой пропаганда, агитацинын тагаар Һуралсалай жэлдэ програм-ма зохиһон, бүхэ партинай орга-низацинуудта тараагаа һөн. Эхин соонь мүн пропагандаистнарай мэр-гэжэл дэшэлүүлдэ худалһарин хара-лаагада бэлэй. Эрдэм һургуули эхэтэй хунууд энэ худалһаридэ табигдаа гэжэ дээрэ саагала һөн. Тиммэһэ энэнине хараадаа аба-ма, эдэнай мэргэжэл дэшэ дү-лүүлдэ худалһарин абуулагдадаг байба. Марксизм-ленинскэ сур-талай, партинай пропагандын, ме-тодикын шухала асуудалуудаар пропагандаистнарай творческо хөө-рөлөө эмхидхэдэ байгаади.

Пропагандаистнарай семинару-дые секцинууд болгоно таһалаад үнгөрэдэг һэмди. Секци бүхөн бэрхэ шадабартай хунуудта дал-гагадаг. Ижэһин, марксизм-ле-нинизм үндэһэ һури шудалха хэрэгтэй жэлдэ һури шудалха пропагандаистнарай секцине Зүүн Сибирин теологическа институ-дай доцент Н. В. Олзоева, хөёр-хуби жэлдэ һури шудалха пропаган-даистнарай секцине жэлдэ инсти-тутай доцент А. С. Кирдяшин ху-тэлбэрилэдэг байба. Энэ мэтээр мүн политическэ экономеор, фило-софсөөр секцинуудые хутэлбэ-рилэдгөөр эрдэмтэд В. А. Игна-тюк, Н. А. Мазарова, А. Н. Пост-нова.

Һуралсалай жэл соо табан нимэ семинар үнгөрөгдөө. Тэрэнһэ гадна педагогикын, методикын асуудалууд пропагандаистнарай лекцинууд ушасдаһан юм. Зарим асуудалууд пропагандаистнарай семинар дээрһин һайн бэлдэхэл-тэй хунууд, жэшээн, И. Д. Борькина болон бусад лекци ушас-даһан байна.

Эхин шатын политическэ һур-гуулин, комсомолой кружогуудай дуршал багатай пропагандаистна-рай зороулжа пропагандаистнын һургуули эмхидхэдэ һөн. Энэ һургуули хөёр жэл соо худалһа. Хөёр һара болоод эхэ хэһилдэ ү-нгөрөгдөгдөг байба. Залуу пропа-гандаистнар партинай организаци-н методико шудалха, педагогико бо-лон психологикын абаарин үеэе. Гадна бэрхэ бэрхэ пропагандаис-тнарай үүлэдэг, тэдэнай дүй дур-шал тухай лекци шудалдаг һөн. Методико шудалха, мэргэжэл ша-дабарна дэшэлүүлдэ хэрэгтэй энэ һургуули ехэ тухатай байгаа гэжэ эдөөр хэлдэ.

Пропагандаистнарай теоретиче-скэ, методическа конференцинууд халаа тэдэнай мэргэжэл дэшэ-лүүлдэ олол аргануудай нэгэн мүн. Һуралсалай үнгөрөшө жэл соо хөёр удаа нимэ конференци ү-нгөрөгдөө. Ижэһин, үнгөрөшө жэлдэ декабрь һара соо партинай пропагандын ленинскэ гурим ёһо, В. И. Ленинэй захволнуудыне шуд-алха тухай, парти гэшэ манай үе сагай оюун ухаан, нэрэ хундэ, һинхэлэһин мүн гэрэн асуудалууда-ар нимэ конференцинууд үнгар-гэдөө. Энэ пропагандаистнар өһө-дөө элидхэл хөһөн байна. Тиммэ-

Һэ энэ конференцинууд тон һо-нирхолтойгоор, хундэ тухатайгаар ү-нгөрэдэг гэхэ ёһотойди.

Эдэ бугдэ хэмжээ абуулангу-удай удха түгэлдээр, аша үрэтэйгөөр үнгөрөгдөгдөг манай мето-дикическа совет, багшамарай болон технологическа институтуудай ба-гшанар ехэ аша багатай, Эрдэм-тэд Г. Д. Васасев, Н. А. Назарова, И. В. Олзоева, Л. С. Назовкин, А. С. Кирдяшин болон бусад ма-хай пропагандаистнарай дунда ехэ хундэтэй болохой.

Нэмэл хэһэлүүлдэ — пропа-гандаистнара ехэ тухатай юм. Нимэ хэһэлүүлдэ лаяа үнгөрөг-дөгдөг байгаа гэхэдэ, хэрбээ мар-ксизм-ленинизм үндэһэ һури шудалха хөёрхон жэлдэ һургуу-лида нэмэл хэһэл болоо һаа, районон нимэ һургуулинуудай бү-хэ пропагандаистнар байлаадаг һөн. Энэ мэтээр бэрхэ бэрхэ һур-гуулинуудта нэмэл хэһэлүүлдэ ү-нгөрөгдөгдөг байба. Партинын рай-комой методическа советдэ худал-һарин хэһэлүүлдэ үнгөрөгдөгдөг юм. Ижэһин, «Электромашина» заводой партинай организациндак марксизм-ленинизмын гурбалхай жэлдэ һургуулида (пропагандаист Б. И. Шичкин), напгитисе үйлэ-дэрлэжэ, экономическа кризисүүд гэрэн тэмээр нимэ хэһэл үнгар-гэдөө һөн. Эндэ 13 пропагандаист, методическа советдэ гашүүд, партинын райкомой худалһарилдэгдэ хабалдааса. Худөө ажаһын техни-кумэй багша, методическа советдэ гашүүд В. А. Игнатюк энэ хэһэлүүлдэ бэлдэхэлсэ һөн.

Пропагандаистнууд хундэ һонир-холтойгоор, хундэ энтгэмээр тоб байба хөөрөнэ үгөөе. Тингэхэдэ табигна, диаграмма, диафильм болон бусад хэрэг-лэлсэ, энэ хэһэлдэ үүлээр про-пагандаистнар һанамжа бодомжоо хэһэлэн байна. Пропагандаист-наридаа яажэ бэлдэнб, политиче-скэ Һуралсалай хунуудта ямар үрө нүдөө үзүүлнөб гэхэ матын асуу-далуудаар эдөөр һонирхоб.

Тингэ политическэ Һуралсал хун-уудай эдбхи үүскэл дэшэлүүлдэ гэжэ тус заводой нүхэр Шич-кинэй хутэлбэрилдэг һургуули энэ тодоор харуула. Юуб гэхэдэ, энэ һургуулин 25 һурагтадай 24-нини коммунист ажалдай ударики солотой. Эдэнай 14-нини һуудэй хөёр жэл соо энэ нэрэ эргэдэ хүр-чэ. Мүн олон хүн урлан нари-жуулаһан юм. Ижэһин, слесарь К. И. Кузнецов диспетчер А. И. Новиков хөёр үнгөрөгшө жэлдэ 4216 тухэригэй алмалта үгэхэ хө-ёр дуралхал оруулаа. Мүнөө жэлдэ нүхэр Кузнецов 960 тухэригэй алмалта хэжэ урлан зохиһолын табан дуралхал орууланхай. Нимэ жэшэлүүдэе эндэһэ харуула болоо һаа олон байха.

Партинын райком, тэрэнай про-паганда, агитацинын тагаар пропа-гандаистнарай үүскэл эдбхи дэмжэ-жэ, һайн дуршалы дэлгэрүүлдэ гэжэ оролдодог. Ижэһин, худал-һарин залуучуудай № 1 һур-гуулин партинай организацинын дэргэдэхи теоретическэ семинарай пропагандаист нүхэр Башкир ху-нуудэ һургахандаа оншотой, тэдэ-най анхарал татажа, бодомжо тү-рүүлжэ шададаг, заагдһан лите-

ратура үзүүлдэг юм. Тингэхэдэ һайшан гэдэ конспект табихаб гэ-жэ заажэ үгэдэг, гадна семинараа һайнаар, һонирхолтойгоор үнгар-хын тулада мүн лэ урид бэлдэ-дэг, тоо, баримтануудые суглууд-даг, харуулан ойлгуулаа зүйлнүү-дые хэрэглэдэг, хунуудыне һонир-хуулаа шадаха — нимэ оншотой хүн. В. И. Ленинэй «Гүрэн ба ре-волюци» гэжэ зохёол үзэжэ дүр-гээд, энэ семинарида теоретиче-скэ конференци үнгөрөө. Энэ бү-хэ һурагшаднын үгэ хэлэе, хэдэ хэдэн элидхэлүүлдэ шагнагаа.

Ингөжэ хэһэлүүлдэ үнгаргэ-дэ хунууд материалда һайса ойл-годог байһатой. Нимэ шадабар-тай пропагандаистнар олол. Ижэ-шэһин, Г. А. Гаврилов (сууда ба-ришлын завод), И. С. Дергал (об-лпрофсовет), Б. И. Шичкин (№ 8 һургуули), М. М. Монгонов (Вер-ховно сүүд) болон бусад эрхимүү-дэй тоодо ороно.

Эдбхитэдэй хүүсөөр худалдэг политическэ гэгээрэлдэ кабинее-дүүд пропагандаистнара ехэ тула-ламжа үзүүлдэг гэршэ. Ижэһин, «Электромашина» заводой (дирек-тор В. И. Сыренова), шэлэй за-водой (Н. Ф. Топшинова), багша-нарай институтдэй (Г. А. Татяно-ва) болон бусад энімэ зурганууд-дай дэргэдэхи кабинетүүд про-пагандаистнара теоретическэ, мето-дикическа туһаламжа үзүүлдэг юм. Һонирхолтой теоретическа конфе-ренинуудые эдөөр үнгөрөгшө, Гадна нимэ кабинетүүд лектор-нуудтэ, политинформаторнуудта, агитаторнуудта туһаламжа үзүүл-жэ байнхай.

Район дотор 49 хүн бээс даа-

гаад марксизм-ленинскэ шудалдаг. Эдэнай парти-ком мүн лэ худалһарин реферат бэшүүлдэг, теори-конференци үнгөрөгдөг бо-

Һургуулинууд болон с-нуудай худалһарин кинама-га, согсолхо, бэрхэ шада-пропагандаистнарай дүй-согсолхо, тэдэнай ми-шадабарин дэшэлүүлдэ-тинн райкомой абууладаг мэрнин гол шгөлөл нимэ. Райкомой методическа совет талаар горитой худалһарин даг. Нүгөө талаһаа парти-ганизацинууд коммунист-Һуралсалай саг үргэлжэ-рилдэг, шалдаг болонхой, гаяа «Электромашина», заводуудай, аэропортын, ажаһын, эдүүрө хамгад-нистерствонуудай. Верхо-лой болон бусад органи-дай партинай организаци-литическэ Һуралсалае та-гоор уааридадаг болоо. Э-дэ ажал үйлдэбэридэ ю-гүй гэхын аргагүй. Райо-ны мысленина предприняти-нууд дунда халаа табиг-түсүб 103.8 процент дүү-түсүбһөө гадуур 848 тр-продукци гарганадаа поз-Һуралсалай нүлөөн бии га-Мүнөө районой партинай-низацинуудта Һуралсалай-дунуудые зуһшан хэлсэжэ-то жэлэйндэ Һуралсалае-хойлжо байна.

КПСС-эй Советскэ райо-пропаганда, агитаци-таһагые да-

Адуу үсхэбэрилгын асуудалнууа

ХАХАД ХАРГЫДАА ЗОГСОЛТОЙ АА

Хада уулын хабшал соогур, дар-лайн нурууһаа мангад метр үндэр-дээрэ газарта хүүдэ ажаһы эрхил-хэн бөхөн бэшэ. Оролдох, ажалла-хын үсөөр лэ Захааминэй ажал-шад, мангад бага эргэ талха тарья-уруудад, гол түзэбтөө эбэртэ боло-мал үхэдэг. Тиммэһэ эндэхидэй саашаа малайһаа тоо толгой оло-шоруулаа аргамтай үгшэ, ингэдэ лэ-тотгонжоруулахамнай гэдэһэ яһа-лаһы ойлгохо. Гэбэшэ үйлдэбэр-үгэдэхгүй, эдэ холтой зүйл-нүүдэ элбэгээр абахын туһа орол-донгүй, тэрэ малаа харад, энэхэн газараа эдүүрилэдэ һуужа болохо аал? Үгы даа.

Тэдэ саашаада хушажэ энэ ямар арга боломжо бии гэршэб?

Үндөө Захааминэй аймагай эрхэ байдалда тарья талха, оноп ургуу-лжа, һуу ноһоо хөёр абажа бирад-гашагүйгэй хөёр. Харин мяхан... Я-ха ехээр үйлдэбэрилдэг болохо арга боломжо эндики колхоз, совхозуудта үгшэд бии. Илангаа адуунай мяха гурнад эхээр туһалааг болохо арга боломжотой. Адуу олоор үхэдэ тухай Захааминэй аймагиндэй рес-публика дотороо үүхэл гаргана-нини мэдэжэ. Энэнь тон үбэ.

Үүхэл гаргажа, адуу үсхэбэри-лгэе гуримшуулаха, һайжаруулаха та-лаар горитой худалһарин хэжа байба-лоһе, олонхи ажаһынуудын урдаа үшөөл тодорхой зорилго табигдаг, ерэхэ табан жэлдэ, мүн саашаада-шы адуу һурэг гэшэ илангаа ха-да уула газартай энэ нотатаг үр-даа бариха гол «хульгын» болоно бишуу. Урдаа тодорхой зорилгогүй һаа, холын хараата асуудал шийдэ-хын аргагүй. Эндэхи ажаһынуудай адуу мориде үсхэбэрилгэе туһаа то-дорхой зорилгогүй байһанынь зүб-гарын аргагүй. Ижэһин болгон, «Крас-ный Октябрь» колхозые абаад үзэе.

Тус колхоз жэлэй эхиндэ 549 адуу моритой, тэрэ тоодо 161 гүү-тэй байгаа. Тингэдэ байһаа оной һуудла 709 адуутай, тэрэ тоодо 240 гүүтэй байхаар хараална. Тингэхэ-дүгэе гүүнүүдэй тоо толгой табиг-дургаан жэлдэ туршада оройдоо 80-аад толгойгоор олошорхо болоно. Адуунай мяха худалдаһанаа орохо-лодо дохондые тэрэ тухайһаар, 20.600-һаа 38.000 тухэригтэ хүр-гэдэхөөр хараалагдана.

Магад хонид, эбэртэ боло ма-гай олошоруулагдаһан гү гэхэдэ, тиммэһэ юмэн үгы. Малай тоо толгой хуушан хэбэрөө үүлэдэг, тотгонжоруулагдаха, гол түзэбтөө

ашаг шэмьһеһе лэ дэшэлүүлдэ зо-рилго табигдана. Нээрэһе тарья-лан, сабиалан, бэлдээрн багатай тус колхоздо 10-аад мянган хонид-һаа, 2 мянгаад эбэртэ боло малаа олоор барихан бэрхэтэй. Тэдэ үй-бэдэрэе үргэдхэжэ, малайһаа тоо толгой олошоруулаагүй һаа, ашаг шэмьһеһе дэшэлүүлдэһе, саанаа тэ-дэһэ үсөөр байбал, ажаһыдань ха-наһаа олоо дох эхээр орохо юм?

Энэ колхоздо саашаада үйлдэбэр-үгэдэхэ гол һалбарин гэхэдэ, адуу һурэг болоно. Хэрбээ колхоз мүнөө ажаһынга бүхэ һалбаринууд-һаа 400 мянга гаран тухэриг үзэ-дох дохоб байгаа һаа, эрэхэ та-бан жэлдэ есэе багта гансахан адуу үсхэбэрилгэһөө адаһын 100.000 тухэригэй элэе оруулахар ажаллаа эм-хидхэлэ зорготэй байгаа. Тодорхой зорилго урдаа табид, тухай хэмжээ-юбуулануудые хараалад ажаллабад, адуугаа түргөөр олошоруулаха дүр-рэн аргатай. Мүнөө даган, гуана, шудэлгэнүүдэй дунда жэл жэлээрэ 40-50-аад эмэ адуун бии. Тэдэнине үүсэлэнгүй бөжүүлжэ, үржүүлжэе түрүүлэе һаа, адуун түргөөр үлэхэ һөн.

— Удэхэһын үдхөөд, адуу бэл-дэхэ, илангаа үбэлэй сагта байлхага газар багатайди, — гэжэ эндики хэлэдэг.

Үндөө тиммэһе бэшэ. Хүдөөгэй холын бэлдэригүүдэ һайса аша-лжа хэрэгтэй. Гуронэй жасын газар-нуудта элбэг эхэ бэлдээрн бии. Тэн-дэһэ үбэ сабиалад, адуу үбэлжүү-лдэ байхаар газар яһала ехэ. Ы-шээлхэдэ, урдань сабиалагдажа бай-гаад, мүнөө малай зүнай бэлдээрн болошон Улаатай гэжэ газарта хо-ролоһыһе һаань. 200—300 гектар-тер үбэ хурьяа болохо. Мүн Таа-лагта, Баарай гэжэ газарнуудта нэ-жээл-шоход сомоо үбэ абахаар.

Үбэлһын адуундаа эдүүлжэе ээе га-зарнуудта үбэ абагы гэдэ адууша-лжа таалагтары үгөө һаа, зундаа ажа-лайһаа хоорондуур хүүсэ хүрөөр үбэ бэлдэхэе абаха һөн. Мүн ху-дөө холын Хиниэ, Удлаха гэжэ гол-нуудта зундаа хэдэн һурөг адуу байлхага аргатай. Удлахда алаптаа мянган центнер үбэ бэлдэхэдэ бо-ломоор.

Харин мүнөө тиммэ юмэн гэгдэ-хгүй. Адуунда хилганһеһе үбэ адуулангүй, үбэл болодо гэдэ оруулажа, тарьянай газарта, дунгөөр бэлдэрэдэ абуулаа. Тингэжэ бай-хонд, бэшэ малай эһикэ хадге адуун дууһажархина. Гадна адуун

үбэл зунгүй бэлдээрэдэ гэдэ, оройдоо үбэ тежээл эр-гүй орохоб байхаднь, тодонь муудана. Хүүсэе һуларуулаһаа дагануудые, хэзэитэй хүр-гүүнүүдые хабартаа илгэжэ, эр-гээр үбэ тежээл, тарья тэ-зүйл эзүүлжэ, тордижо байга-ульгэ гарада орохогүй һөн. Э-хөшье тежээл хэрэгтэй бэл-най сагта эндики азаргатай һурөгө худөө гаргаад, онш-эрбэжэ, даһа, хужарыһын эһи-хэжа үгэжэ байдаг. Тингэжэ хоорондоо адуунайһаа эди-зэргин үбэһе адууһа эдөөр сабилаа абахар лэ.

Адуу мориде харахалда оло-хун хэрэгтэй бэшэ. Мүнөө дагануудтайгаа 600 гаран адуу оройдоо 3 хүн ажаллана. Ний-лгэжэ тоо толгой ойрын хонид хонид хонид адуу олошор-һаа, 10-аад лэ хүн ажаллана. Энэ хунуудтэ жэлдэ 12-18 га га гүрэй салын түлээб, бэл-ганша гэхэ юмэн муртэй үгы. Гаа гурба дахин олошоруулаһа-най хураунадаа жэлдэ 20—25 га га гүрэй гаргашалагдаа. 100 мянган тухэригэй эсбэр орожо байха бишуу.

Колхозтой түрүүлгөө Б-С. С. Очировтай, түсбэлгэмэ хөөрөлдэхэдэ, яһалшы азуһеһе

— Тэдэ бидэһарини баһа ахатай, мэдэлтэй хунууд ха-блн. Дээдын зургануудһаа и-дириалта буужа ерэхоб, маһын гагүй. Мүн малаа олошоруула-гэхэдэ, газарнайһые уйтан, тэ-найһые хүртэжэ үгэхэгүй, жэл-мяханай түсбэ дүүргэжэ гэдэ малаашые, гүүнүүдэһые ша-абуулаха саг болодог. Адуу гэр-шоруулархиха гэшэмэйни ша-хан юм даа. — гэдэжэ, байла-ша абангагүй.

Аймагай бусадшые ажаһын жэшэһе, Ленинэй нэрэмжата, Жобэ, «Победа» колхозуудай, Голы советхойн хараа түсбэлгэмэ нилсахада, адуу үсхэбэрилгэмэ ехэ хубиллануудые хэжээе үг-гүй.

Адуун һураг олоотой гэжэ һөн, республика дотороо үгшэ гаһан хадаа, мүн ондоо һаа ху-дөө ажаһынга үйлдэбэрилгэе үргэдэхэ арга боломжо тогто-хойһо, хахад харгылаа багшэ-лэргэбэ таталажа болохо аа! — гэдэжэ.

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ манай корреспондент

Бата-Мунхэ Базаров үннэй хоншон абаһан Будажаб Базарович эсыгынэ пенисидэ гарахалда отарын хонидые даһаа абаа һөн. Тэрэ хон хардаг эхэ хонид ноһоо эхэтэй, «Эрдэм» совхозойндоо (Мухар-Шабэр) эгээл һайн үлгэртэй нэгдэхэ классай хонид юм. Бата-Мунхэ Базаров жэл бури ноһоо эхээр хайшаладаг, хурьгыһые олоор абадаг гэжэ малтаалтай.

М. НАМЖИЛОВАЙ фото:

ҺАЙЖАРУУЛАГДАҺАН БЭЛШЭЭРИ АШАГТАЙ

Һуудэй жэлүүдтэ сабиалан, бэлдээрнэе үтэжүүлдэ, уһалжа, ногоонийн ургаса эрид һайжа-руулаха, адууһа малайһаа ашаг шэмьһе дэшэлүүлдэ талаар рес-публиканын ажаһынуудта гори-тохойн ажал абуулагдадаг болон-хой. Хабар бүри сонсоходог гашагтай хөёр һарын туршада хэдэһэн худалһарин дунгүүдые сонсоһон харахалда, бэлдээрн, саби-алангай газар нилээд үргэдхэ-дэжэ, үбэ ногоонийн ургаса ха-рһаа байжа һайжарһан байна.

Эгээл тиммэһэ уһалагдадаг, һайн ногоотой бэлдээрнэе хуба-арилан хэрэглэхэ элбэе малайһаа мүнөө усын гол шухала зорилго-нуудай наган болонхой. Тэжээлэй талаар эрдэм шэнжэлгын бүхэ-соонина институттай олон жэлдэ абуулан туршалтын дунгүүдые харахалда, бэлдээрнэе хубаари-лан хэрэглэхэдэ ногоонийн 21 процентээр, тинхэдэ малайһи шөг-нүүр 34 процентэй хүртээрэ нэ-мэһэн байна.

Бэлдээрн хубаарилан хэрэг-лэхэдэ, нэе түрүүн тэндэхи ного-онийн шанар, ургаса ба ма-лайһаа тоо толгой харахалда аба-ласаа, үдэр үдэрһин тухай график зохёохо хэрэгтэй. Тэрэһэ-дэ хабар, зүнай үеэ һайжаруу-лагдаһан бэлдээрнэгэе газарые 18—23 үдэрэй туршада һэлгэ-жэ байдаг һайн. Юуб гэхэдэ, энэ хугасаа соо малай бэлдэһэн газар-ной ногоонийн ургаса нилээд ургаса, һайжарха байна бишуу.

Намарын энэ гурим бага ээргэ хубылдагдажа, хэрэглэгдэһэн бэл-дээрини 30—35 үдэрөө һунаа-дана. Тингэжэ түхэрэн зүнай са-гта һайжаруулагдаһан бэлдээрнэе 4-5 дахин һэлгэхэдэ һайн юм.

Тугаар һайжаруулагдаһан бэл-дээрингээ ашаг шэмьһе дэшэ-лүүлдэһын тула малаа залуун бү-хэндэ 2-3 үдэрһөө удааруулан-гүй манха болоно. Үбэ ногоо-нойн дунда эргээр ургадаг, мүү бэшэ бэлдээрнэе тус бүрини 4-5 гектараар 12—13 хуон бол-гон хубаарилха ёһотой.

Бэлдээрнэе хусал хэрэглэжэ, малайһаа ашаг шэмьһе дэшэ-лүүлдэһын тула нимэ арга хэрэг-

лэхэдэ болоно гэдэ! түрүүһын үдэр һаамахай үеһиде, хөёрдох-донь шэргэһэн үеһиде, гурбада-хын үдэрһын гунжадые бэлдэхэдэ таатай байдаг. Тугал, бурууну-дые тугсаар амыларлагдһан бэл-дээрнэе түхэрэн сүүдэһын тур-шада манха ёһотой.

Республиканы аймагуудай ажаһынууд бүхэдэ 1583 мян-ган гектар бэлдээрнэгэ. Тэдэ энэнь мүнөө хүртэр бага проду-кци үгэжэ байһаар. Хэрбээ һай-наар үтэжүүлдэ, хаһа сагтань уһалаад үбэлдэ, яһала элбэг но-гоотой байха һөн.

Мал ажалайһаа продукци улам ехээр үйлдэбэрилжэ, ашаг шэмь-һеһе эрид дэшэлүүлдэһын тула гектар газар бэлдээрнэе ургаса һайжаруулаха зорготэйди.

Мүнөө үеэ ажаһынуудта жэл бүри лугемелиоративна, машинно-мелиоративна отряднууд эмхидхэ-дэжэ, сабиалан, бэлдээрнэе дээрэ горитойхон ажал хөгдэдэг болоно.

Республика доторнай бэлдээрнэе һайжаруулаха худалһарин эхилэһыһе һаа, үшөөл унжа-гайһаар. Нёдондо Ойморой совхоз (Кабанскын аймаг) хэзэрын бэл-дээрнэе һайжаруулаха мал ажал-даа энэ шэнэ арга түрүүһынхөө нэбтэрүүлдэһые, һайнаар хэрэг-лэжэ шадаагүй. Тинхэдэ тэрэй аймагай Байгалэй совхоз үнгар-һан жэл 150 гектар газар бэл-дээрнэе болгохоор олон жэлэй но-гоо тарихан юм. Түрүүһын жэл тэндэхидүй ногооней сабижа хурьяалад, мүнөө малаа бэлдэ-хээр хараална.

Хэрбээ ажаһы бүхэн бэлдээрнэе һайжаруулан хэрэглэхэ гу-римда жогдэрин оробол, адууһа малайһаа ашаг шэмьһе эрид дэшэ-лүүлдэ яһала аргатай. Эгээл тиммэһэ эрдэмтэдэй тухайһа-най ёһоор, ойрын жэлүүдтэ нэгэ бэлдээрнэгэе дурбаной бүтэ-хэбине нигэжэ хэрэглэбэл, мал ажалай продукцинуудые үйлдэ-билгэ нилээд нэмэжэ, өөрһын үнэ сэн горитойхон доошлохоор хараа-лагдана.

А. КАПУСТИН, Буряадай АССР-эй габытай агроном.

ӨӨРЫНЬ ҮНЭ СЭН ДООШОЛОО

«Үйлдэбэриин арга боломжы-бүри һайнаар хэрэглэхэ, арадай ажаһыдан арьбалтын гурим үшөө наринаар сахиха гэдэһэн КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Мини-стрүүдэй Советдэ, ВЦПС-эй болон В

СЭДЬХЭЛЭЙ ҮГЭ

Инаг дуранай гуламта
Эдир наһан гэшэ.
Сэлэгт гүрхэнэй угалза
Сагаан сэдхэл гэшэ.
Эхин дуранай угаһы
Эмирээд гаража болохогүй.
Сагаан сэдхэлэй ульһы
Самнаад ошожо болохогүй.
Эдир наһана гэмтайгаар
Эхэн гараха хэрэгтэй.
Эсэгин нэрэ гэмтайгаар
Абажал ябаха хүндтэй.
Энд наһанайш гоёлто
Эрдэм бэлэг гэшэ.
Түүрэн түүрэн магтах
Түрэл арадайм түгээ.
Дээгүүр зангаа магтажа,
Дэбжэ заримы болохогүй.
Түрэл арадаа мартажа,
Тэнээд холуур ошолтогүй.
Дээрлэхэн нүхэрш гэнтэ
Ухаагаар булжам болохо.
Шадал хүсөөрш нэгтэ
Шамнаал үлүү байха.
Элин-халин харайха
Эхэ орондоо жэргэлтэйш.
Эльгэн дээрэ бөөмэйлэн
Эжы абахан хоёртойш.
Эхэ ороншоо үрэтэй
Эльгэн газар олдохогүй.
Эжы абааш үнэтэй
Эрдэни субад байхагүй.
Эхэ ороноо нагиннаар
Сахин хараха хэрэгтэй.
Эжы абахан хоёроо
Үргэжэл хүндэлэ хэрэгтэй.

Энэ хуудаһандамнай уншагты.

- Залуу поэтессын шэнэ шүлэг.
- Эхэ, эсэгын үнэтэ үгэ.
- Уран гартанай бүтээлнүүд.

ХҮМҮҮЖҮҮЛГЭ ТУХАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

БЭЭЭ ШЭМХЭЖЭ ҮЗЭЭ!

«Һайн хүний хумуужууа гэжэ амарханше ороо оньһон машина бүтээһөнһө һураггүй хүнэр юм даа», — гэжэ суута совет багша, уран зохиолшо А. С. Макаренко хэлэһэн байдаг. Ухибуу хумуужууахэ бэлэг хүн бүхэндэ үгтэдэггүй юм гэгшэ. Гэбшэ түрэлхид бүхэн хумуужууа һайн хүнүүд болгоһонд гэжэ хүсэдэг, аһан шадалараа оролддог гэжэ аб даа.

Тэд хумуужууа аһарангай бүридлэхэ ехэнхилээд тойрожо байгаа байдалһаа дулддадаг. Урлангы зохио зан гү, али яаха аргагүй шаруун аһарангай хүндэ анханһаа үгтэдэг бэшэ, тэдмнай хумуужуулгын үрэ дүн. Эхэ, эсэгынгээ урдаһаа бадаһан харуусадаг, үгьһы дууладаггүй үхибүүд дайрадаг бээ? Дайрададаг.

...Би тинхэдэ хүүдэдэ багшалажа байгаа. Сэмжэдэ Дамбана гэжэ эхэнэр хургуулида эржа, гомдол бараа һон:

Хайшан гэнэт. Сохидог юм наань, ху-бүүем сохитгы. Би гомдохогүй. Бидэ хүүбүүгээ дийлэхэе бөлбөди.

— Совет багшанар хүүгэдэе сохихо эрхэгүй гэжэ мэдэнэ ха юмта. Та ингэхэдэе юугээ дуугарнат? — гэжэ директор гайхаа.

— Унгароһон үдэш архи уунхай эрээд, биднээ бутэймнай хараагаа. Эсэгын хирмээрээ хойр-гүрөө буулгаа. Тинхэхэдэ эсэгынгээ гарһаа хирмьһы булажа абаад, өөрһың соһин алдаа.

— Ни юун эсэгэ гэшэбэни? Нимэ эсэгэтэй байнхаар, угы байгаа һаа дээрэ һан гэжэ бай-жа элдбээр хараатаа лэ-э, — гэжэ хүшэн утаар татаа.

Хүүдэнь хубуунгэнь һайса хөөрөлдөгдөө һаб даа. Хүүдэнь комсомолой тусхай суг-лаан дээрэ һайса улайгажа, шангхан эсэгэ төхөө һан.

Тэд түрһэн хубуунгэнь мундэ нитэрээ то-доржо, эхэ, эсэгээ зоргоороо гомдохого байха болоһон юм? Түрэлхид мундэ түрһэн хубуундэ баһуулааб?

Эндэ өөрһн шалтаган бии. Эсэгын бүхэди наһараа архи хаарта хоёры намажа яһанһан хүн һан. Архи уухада, угаа ехэ дорбоотой, гэрхэлһээ шууулаха «эрдамтэй» байгаа. Ухи-бүүдэйгээ үөдөн дээрэ эхмьһы алдэ эснхээр харааха, доромжоло, үнгархэдэ гур хүүрээ. Эсэгынгээ нэгэ тээшээ ошоод, гэртээ буежа

эрхэдэнь, үхибүүдэнь шэг шарайһы адуулжа, шөһэрэдэн байдаг байгаа.

Тэд муу жэшээ тахал шэнги, халдабаритай ха юм даа. Арбан зурганһаа үлэжэ яһан ху-бүүнниһи архи залгихадад, тон эсэгэдээд ал-длар гэртэ шууа татаад үзэб гэшэ. Али нэгэ һаа, эсэгынгээ элдбээр ашалхадэ дооһого үзэн ядадаг аад, горитойһон боложо хурьха-дөө, наһанадаа өөрһнхээрээ эсэргүүсэжэше болоо. Юрэдөө лаба-хэбэшэе, тэрэ хубуун эс-гэээ хүндэлхэе үдэ болһон байгаа бшуу даа...

— Дамба-аа? Үхэдэлөө хэжэ, нимэ үни бөл-ноһни? Али үхэхөө гүш? Үхөө һаа, үхөөб гэ-хэе ягаашы? — гэһэн харал дээрэ дээрһнэ һи адхаруулан, нэгэ дундуур наһанай эхэнэр ха-рэлсы дээрэ гуйжа гараад хайжанаһаа. Үхэ-нөөрөө баабшэ шадэжэ наһан байһан хубуун-ниһи бусалһан уһа тархи дээрэ гэнтэ адуу-ланшуу, жэхэгэд гэжэ, мурөө хабһан, гэ тээ-шээ талгуулба. Имар тээсөөрһигүй эржэ даа? Үхибүүдэй хажууда юндэ хою тингэдэг бэ? Нүхэдэйгөө урдаһаа харахаашы эсэхэл.

Тэд эжын хубуунни эшэжэ ябана, дэмь-дэмь дуугархадэа яаба гэшэбэни гэжэ наһагаа зобоо гээ гүт? Угыл аб даа. Хубуунгэньгээ һуга харайн гуйгөөгүйдэни бүри эхээр газража:

— Хуушенин үхэдэл шүдхэр тужагархөө юм гү? Ямар юумэндэе гэлһэбэ гэшэбэ, ноһоһни, — гэжэ байжа харал шараал бусалгаа. Тинхэхэнь анханай шурдхэжэ, бэсгэр баһан хубуунниһи бүришэ бишыхан болоһон шэнги, уруу дуруу галгижа ябараа нааһаһаа бөлбөд, хойно-һоһнь харан зогсожо байһан нүхэр руугаа нэгэ эрбэжэ харажархэдэ, дүшгэжа эхилбэ.

— Түргэнөөр гүй гэнэб! — гэжэ эхэнь атанха-наа алдаба. — Гүй гэнэб, борбоо хайдуулаа бэ-шэ юм һаа!

Хубуунниһи одооше хүржэ эрбэ. Эхынгээ хажуугаар гарахадаа, хубуунһан хабилд ган, эхэл һөргөлдөгөөр үнгарба. Гэнтэ «алһан шаан-ги» шэээ хузуун дээрэни һяе гээд буушгаб гэ-жэ айба ха.

Тэд зунайгаа амаралтаа гараһан хубуун-дээ юугэ хүүлэхэе наһад, амандэ ороһосо доромжоло байдаг эхэнь еруулээб? Хорбо соо-го байһан худалһаа хоёр хунаг уһа асаруул-хадэ тингэһэн байшоо.

Би эхэнь хубуугээ зарахагүй һэн, дүтэ-шэ, холоһооше уһа асаруулхагүй, түлээ хата-дуулахагүй һан гэнэ бэшэ. Зүгөөр урлажа һи һан хүнийе гэм хайраггүйгөөр доромжоло бай- гэжэ яаха юм?

Энэнь тухай тэрэ эхэнэртэй хоёрлэдэхэдэмни нягтажэ харуусаа һон:

— Өөрһни мяханһаа таһарһан мяхан ху- юм. Мийн хубуугээ лажашы байхадэ, хэцэ- юушэ гэшэб?

Хэрбээ тэрэ эхэнэрэй үзэг бэшэ мэдэхэгүй һуруугүй һударгүй юм наань, би тэрэнь тухи бэлэхэгүй бэлэй. Харин тэрэмнай Улаан-Үдэ тусхай дунда һуруугүй дүүргэһэн бүхалтер һи.

Энэ ушары би бүри һайхан ажалаа һи Мунөө Дамба арбан нэгтэй. Эхынгээ өөртэ халдахадэ, дайратай морилод хаагаад гэжэ нуураа уршагануудал болонхой. Элдэһэе иһи таба-зургаан жэлэй үнгархэлөөр, эрэ юм ху- даа, баһал хурдхэдөөд, эхэе урдаһань дор- жолад, адаралтададаг болуужа гэжэ наһагаа зобхоор юм.

Үхибүүнэй сэдхэл хэдэ шэнэнь байхаб, һаб бүрилдэжэ эхилһэн хадаа, үнжэһэн зөөлхөн бэ- зэ. Хүүгэдэ доройгоо даруулахадэ, бэлээр гом- долог шуу.

Хэрбээ Дамбын сэдхэлһы нөөдөрөө харан аргатай гэжэ һаа, биэлэ юу өбөрхө һөнбиги Хурга таһыхын зайгүй, шарха, хорьбо бай- һан абажа гэжэ би наһагаа.

Недучилишадэ мийн һуража байхадэ, Ф. С. Давилос (Мунөө наһа баранхай) педагогикхо заадаг бэлэй. «Хумуужуулагшэ хадаа үгэ бүхэ- нөө шүүжэ, бодожэ үзэхэе уялгатай. Үхибүүдэ- ямар нэгэ һургал хэлэхингээ гү, али ямар нэ- ги эрилтэ таһыхингаа урда тээ «би өөрөө ямар бэ» гэжэ бээ шэмхэжэ үзэхэ юм», — гэжэ Ф. С. Дор Сергеевич хэлэгшэ һан. Эдэ үгүнүүд ганс- ны багшанарта бэшэ, уһөө түрэлхидтэ сэл- хамаатай. Юуб гэбэд, түрэлхид гэшэ хүүгэдэнь гээ түрүүшын хумуужуулагшэ болодог.

«Үри бээдэ һайниие хүсэдэг һаа, һайн э- болоһой гэжэ үнэн зүрхөөһө наһадга һаа, ху- шарайһың бу дарыг, бу доромжолод, бээ шэм- хэжэ үзэдэг болыт!» гэжэ түрэлхид бүхэндэ хэлэхэ дуран хүрэнэ.

Ц. ДОНДОГОЙ.

СҮХЭ-БААТАРАЙ ТАЛМАЙ ДЭЭРЭ

Монголой нийслэл Улаан-Баатар хотодо оршолог Сүхэ-Баатарай на-рамжэтэ талмай дээрэ зогсоходоо, би Ази түбийн тэг дунда байна ха гүб гэжэ наһандам ороо бэлэй. Тус талмай минийше архи-тектурингаа гоёһон талаар аиха-рууладаг бэшэ, мун монголчуудай эрдэм наһан гаржа гэжэ тоологдо- дог юм. Алар холуур үнүүдээр ябадаг хүнүүд Сүхэ-Баатар Чой-балсан хоёрой хуурай ойро зог-соод бусалһан тула хазар мөрөөр харайлажа эрдэг зантай. Мон-гол арадай аадарта хубуудай ду-расаһада һугадан дохөд, Сүхэ-Баатарай хүшөө һайхашаагад, һуудэнь хотын сээрэгин соо табигдаһан «Эмниг адуун» гэжэ скульптурна бүлэгэй хажууда һуужа амархадэ зохид.

Монгол арадай вождь Сүхэ-Баатарта бодохгодон хушөө. Авторын Сономын Чоймбол. ТАСС-ай фотохроник.

нүхэдэйгөө туһаламжаар Жамба уран бүтээдэ наһаа зориулаар шидбэ.

Сүхэ-Баатарай талмай дээрэ «Эмниг адуун» гэжэ скульптурна бүлэгэнь табигдажа, төрөһин зохёһон бүтээһин арасангүй бэлитэй байһыне гэршэлээ Зэриг адуу илаһан хүнэй хүсье харуулаха гэһэн хүшэрхэн зорил-гооро уран бүтээһинэ бөлүүлжэ шадаа юм. Бээер багшанһы һаа, монгол мориһи гэнэ ехэл муу ма-хэтэй ха юм. Нургададүй эмниг гэшэ аймшгай юм абаба. Дээр-һы һууһан хүнийе унагааһаа һедэжа, гэнгэ хойто хоёр хүд дээрэ бодоһоно гү, булгича гү, али үшөөһы адал аһаа гаргаһаа ядахагүй. Тэд монгол хүн мори-ной адал аһарда даһан ха даа, тинхэше бэлээр эмэлһээ халхахагүй. Тэрэ матынь уран бүтээһинэ гайхалтай тодор зура-гал бшуу. Гэхэтэй ламта Эмниг адуу» хараха бүхэндэни шэнэ зүйл одоод лэ байдагынь гай-хамар.

Нямын Жамбын бүтээһэн «Эмниг адуун» гэжэ скульп-турна бүлэг. Авторай фото.

Монгол урлаада шэнэ зүйл боло-жо үзэгдэһэн эдэ хоёр скульп-турна бүтээлнүүдэй авторнуудтай танилсаха зөһтэй байһон.

МНР-эй уран зурагуудай габья-лада ажал ябуулагша Сономын Чоймболэй намтарта хүндийһөө ондоо юуман угы һан. Эдирхэн илахада, Монголой сууга уршан бодохо гэжэ өөрөөшө һадагдгүй байгаа бээ. Тэрэмнай 1907 ондо угтатэй малшанай бүлэдэ түрөөд, эсэгтээ хамта Ара-Хангай аймгай Лу-Соном гэжэ нягатаа (Хойто Монгол) нүүдэллээр ябадаг байгаа. Гуша наһатай болоһон Чоймбол эсэгэдээд алли мал адуудад байһан юм. Гэхэтэй хамта эсэгын хубуугээ гансаһы мал адуулажа һургаа бэшэ, мун модон дээгүүр ниллэдэг болгоо.

Сэг жэлүүд үнгаржэл байгаа. Тингэһөөр уран гартай һиндуур-шанай сэдхэлһынь бүри ороо юуманүүд хулуудадг болобо. Тингэжэ шүдхалааа гэхэ гү, али скульптурна дүрснүүдэе бүтээжэ туршалтай. Зарим бүтээл-нүүдэнь мэргэжэлтэдэй анхарал татаба. Тингэһөөр байтараа Улаан-Баатарта наһан эмхидхэгдэһэн монгол уран зураашадай холбоо-һон дүүршаггаар хоёр жэлэй тур-шада һурахаха Совет орондо эль-гэгдэһэн байна.

Чоймбол эхэ зөһтэй байшоо: 1943—1945 онуудта Москвада СССР-эй арадай уран зурааша Сергей Дмитриевич Меркуровай мастерской оро байрлан худалһан юм. Совет бэлитэ бүтээһини хү-гэлһан дорон монгол һиндууршан горитойһон һурууги гарһан намтартай. Нюугаа бусалһан хойно Москвад олоһон бүхэ онд шадабарла заланһаага бэлитэй хабсарган, Чоймбол Монголой Арадай Республикни засаг турын зүгшөө Сүхэ-Баатарай хүшөө бү-тээжэ гэһэн захил абаба.

Дурсагдаһаа скульптурна бүл-гэе Жамбөе суугай болгоһоһы һаань, жэжэ тухэтэй уран бү-тээлнүүдэ өөрһн бэлит шадаар-тай бүришэ ехээр һалбара. Яка-рад онуудай һуул багта арадай байдалһаа алһан зүйлүүдэе

Ардад хубихсалай илаһаар хо-рин табан жэлэй гүйһэнэн үдэр тэрэ хүшөө нагэлһэн юм. Сүхэ-Баатарай дурьне бэлитэ һайха-наар зураглажа шадаһанһы тү-лөө Чоймболдо Гүрэнэй шан олго-дог бэлэй.

Нямын Жамба... Хэб бэ гэжэ гү? Байһал сууга монгол шүдхалаа-һан. Тэрэмнай зохёһи ажал ябуулгын хуһи зияан угаа зөл-тэй гэрээр.

МНР-эй уран зурагуудай габья-лада ажал ябуулагша, Гүрэнэй ша-нгай лауреат Жамба 1910 ондо нүүдэллэ малшанай үгтэтэй бүл-эдэ түрһэн. Бишыхан малшан бү-хэли үдэрөө бэлээр дээрэ үн-гэргэдэг байһан. Харин үдэш-дөө тулгын гэрэлэй ойро һуушан-дэ шабараар тэмэжэй, мориной, хой-ной, наһалгай дүрснүүдэе ха-нлэг гү, али модон дээрэ ниллэдэг байһан гэхэ.

Монголдэ арадай хубихсалай илахаһаар, үзэг бэшэ мэдэхэгүй хубуун һурахаха Улаан-Баатар мөрдөө, һуралсалай ашаар, аха

«БУРЯД ҮНЭН» УНШАГШАДАЙ СУГЛААН

Хялгтын аймагай Алтай нутаг-та «Буряд үнэн» газетэ уншаг-шадай суглаан болоһон байна. Суглаанда гуша гаран хүн хабла-далсаа. Уншагшад «Буряд үнэн» газетэдэ һуудэй үедэ хэблэгдэһэн материалнууды шэнжэлэн, тэ-дэни тунша өһөндөгөө һанамжа-нууды хэлбэ.

Алтай совхозой парторганиза-ции пропагандист О. Х. Шыбинов «Буряд үнэн»дэ һуудэй үедэ соёл сурталгай асуудалар хэблэгдэһэн, мун «партияна ажа-байдал» гэһэн гаршатай матери-алууды шэнжэлэ.

Газетын эдөбхитэй уншагшад: Р. Д. Доржиев — Алтай сомоной Советэй түрүүлэгшэ, М. П. Хай-банов — һуруулин хумуужуула-һы, Алтай совхозой зоотехник Ж. Н. Гунчитов. Алтай 8 жэлэй һуруулин багша Д. О. Батуева гэгшад Ялгтын бүсэд материал-нуудар шэнжэлгэ хэжэ, өһөндөг-өө ажаглалта, һанамжанууды хэлэһэн байна.

«Будамшуу», «Будамшуугай почтоһоо», «Халахай» фельетон — уран зохёһой үндэһэн дээрэ хүрса үгөөр башгэдэһэн шүүм-жэлхы манартай материалнууд уншагшадта илангаа һонирхол-той байна. Газетын хуудаһанда

урматой һайнаар амтархан уншаг-даг нимэ зохёһонүүд хүнүүдэй сэдхэл бодолод бүхөөр ха-дуудадга тула алибаа аарам муу яадагтай өбөһөһгүйгөөр тамсаха хэрэгтэ ажалһыды зоригжуулан хумуужуулаха туһалһа гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ.

Суботын, амаралтын үдэрүүд-тэ газетын 4-дэхи хуудаһанда гарадаг «Тол», «Саяанһаа Ви-лти хүрэтэр» гэһэн гаршад доро хэблэгдэдэг һонинүүд уншагшадтай анхарал татадаг гэгдэнэ. Эндэ Бу-рьяд орон дотороо боложо байһан шэнэ һониние дуулажа байха тон шуулаа. Уншагшад эһэ хү-сэд гүйсэд хангадануугай аа гү- гэжэ наһамаар гээд уншагша хү-рэг М. Хайбанов ажгалаһа хээ. Мун уржажа ябаа залуу үетэһине зүөөр хумуужуулахэ туһаа асуу-далаар түрэлхидтэ, багшанарта, залуушуудта туһаламжа болоһоор материалнууды үргэнөөр толижэ-байха туһаа багша Д. Батуева тогтон дуралдаба.

Газетын хуудаһанда гарадаг «Фиб Ший» хоёртой уран зурагтай, шүлэг тайлбартай шог хопон материалнууды уншахадэ һабал урматой гэнэ. Эһэһини сар үр-галжэ хэблэжэ байгтэй гэһэн эрилтэ уншагшад табина. «Эһэһиние мэдэхэ гүт?», «Ту-

ОНЬОН ҮГЭНҮҮД

Ажил хэзэдэ ашатарай, Архи уухадэ тохотой, Гарай хүсэн ганса мэтэ, Сэзэһини сэсэн сэргэ мэтэ, Хормон ута хол орбохо, Хэлэһэй ута толгой орбохо. Һууһан сэсэнһээ Яһанан тэнэг дээрэ. Б.М. ДЫШИНОВ.

«ПРАВДА БУРЯТИИ» МУНВЭДЭРЭИ НОМЕРТО

Нэгэдэхэ хуудсаа: КПСС-эй Бурядад өбөһой пленум тухай информацийно мэдээлэл, «Нарк-ом анхарна» гэһэн түрүү бэ- шэг, Улаан-Үдэ хотын ажалша-дай митингээ мэдээлэл, Буря-дай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указ.

Хөбдөхы хуудаһанда: «Танай парттурина яажа хүдэллэб?» гэһэн Ц.Д. Улаштуевай статья. Республика урло болоһон һуудэй һонин мэдээлэлүүд.

Гурбадхы хуудаһанда: Моск-вагай университетэ болоһон пресс-конференци тухай мэдээ- гэлэл, Республикни эдүрөе хам- гаалгын министр И. Мадыевагай «Эдүүр энхэ ажаһууя» гэһэн статья.

Дурбэдхы хуудаһанда: Ц. Нам-сарайн «Хани барисанай һайн- дэ» гэһэн корреспонденци, А. Семёновагай «Ажалһини ашатар» гэһэн статья.

«СЭНХИР» ЭКРАНУУДАТА

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА (нэгэдэхэ канал). 13 часһаа 19.30 минута хүрэтэр Москвада дамжуула. 13 часһаа орон доторхи һонин. 13.15 — «Хон- хон» гэһэн үхибүүдтэ зориу- лагдаһан дамжуула. 13.45 — мууһфильм. 14.00 — В. Арда- матексин «Би — 11-7» гэһэн телевизонно зүжэг (гурбалдан хууһин). 15.00 — концерт. 15.30 — ГДР-эй телевизонно доку- ментальна фильм. 16.30 — «Сор- радна концерт. 18.15 — «Кор- елуа уеж» гэһэн фильм-һалет. УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА: 19.30 — «Неделя» гэһэн һуудэй һониний программа. 20.30 — концерт. 21 часһаа 02.15 мину- та хүрэтэр Москваһаа дам- жуула. 21.00 — хужамой про- грамма. 22.00 — баскетболор СССР-эй түрүү һуури эзэлхэн ГДР-эй эхилһэн наадан харуу- лагдаха. 23.40 — «Атас. Дурна зүгтэ» гэһэн телевизонно до- кументальна фильм. 00.10 — В. Ардаматексин «Би — 11-7» гэ- һэн телевизонно зүжэг.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЭЕВ.

ХҮХЫ БА ГАХАЙ

Нэгэтэ сахайн модон доро хошоороор гозар онгилжо, ногооний үндэһэ сүл-гийн бэлхэжэ яба- тарын, кондөхон хоо-лойтой борохон хүм- илэжэ эрээд, тэрэ модоний оройдо һу- жа, ой тайгын сүр- рэгдатар хыһинаса дотордожо ороба. Гай- май ажаһаа зогсожо, хонгорһон өөднө үр- гэжэ шамнаа.

— Ай, хөөрхы, хоо- лойш яадаа кондө- хон һайһан гэһэнбэ Хойто хүнды өөрөөрөө эс- дэлуунаа, — эн бай- тараа, гэнтэ хор- хар- ээд, яаһагүй алдин лэхээс байһаб, хүм- ин хоолойн дуту дүмбөе олохо хэрэгтэй гэжэ һанамсаараа буюу- рхуу яһаа гаргажа эхлэ «эсэгэ» зүбшээ- нисгэжэ үзэбэ ха.

— Ханһинаса дог- соо хүртэхэн, — гэжэ сахай хоршоһонобо.

Тинхэхэни хуқы ур- маа таһарһандаа.

— Тэнгэрийнээ нэгэ аха тэнгэ бүхэ, нэ- зарһаа нэгэ аха гахай бүхэ гэдэе шамһаа үдхатэй. Нимэ заба- риньдунһаа «эвэан бурхан» залуулаа, — гэжэ хароһоод, ху- хэрэгсиз өгөтөрһөн дооһонур, хөөблээ- шэ үлгэлэй дээхнүүр нилдэжэ «баһанһан эхэ».

Холын бооологүй, ганса хамраа хара- нан аад, эсэрхыһы оролддог хунууһы тэрэ ээлэн саһаа хой- со. «Тэнгэрийнээ нэгэ аха тэнгэ бүхэ, газар- һаа нэгэ аха сахай бүхэ» гэжэ улад энэ нэрлэдэг болоһон юм гэлээдэг.

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ

ЭХИР ГУРБАН

Улаан-Үдэһи ЛВРЗ-гэй вагонод ородог материал бэлдэдг шөхэй уран дархан Владимир Алексан- дрович Шарук гэгшын буэ ахир гурбан үхибүүдтэй боложо, хүзи- һэн, сэнгэһэн байгаа. Эхир гурбан үхибүүдэй эхэ—Нина Сергеевна вагон хабсаргадаг цехта ажалла- даг юм. Заводой хүтэлбэрилэгшэд эхир гурбан багануулаа эхэ, эсэ- гэдэ анхарал хандуулаха, Октяб- рини 50 жэлэй нэрэмжэтэ про- сьектэ багилһанан шэнэ гэртэ гурбан талбалгатай байра үгэһэн, балшар заахан үхибүүдэй хойно- һоо медицинскэ харууһа эмхидхэ- һэн байгаа. Мунөө эхир гурбан заводой хүүгэдэй 181-дэхи саад- та хумуужуулагдэжэ байдаг.

В. МУЛДЕР.

Цыдыл ЖАМБАЛОВ.

Агада Тэмээн-Унда гэжэ хабсагай бии юм. Тэрэнэй шонрта Ошор Намдоков гэжэ залуу хубуун 30-аад онуудта Ленинэй дүрэ һилэ- хэһиниһи мунхэ оршон, мунөөһы байдаг. Энэ баримта хэрэглэн, поэт Цыдыл Жамбалов «Мунхэ хабар» гэжэ поэмэ бэлхэб. Тэрэнһээ нэгэ бүтээһынь доро толибодби.

...Тос-тос! Тос-тос! Тон-тон! Тон-тон! — Тоншуул мэтэ холуур соностон, Булад һүүшын эри дороһоо Шүхэһини юундэһыбэ шэнхинээд абаба. Бүрүүлтэбэ нөдүнһини... Тэмээн-Уулын утын зэргээр Тэмэгэ, добоор, нугаар, зүргөөр Сууряан дууран байгааһи соһоо, Буугай һонон тэрэһини... оноо, Бури багадаа бүлбэнүүрһэн зөөдэг Бүһэтэй тарилгэһы энгэр багта Бүлэжэн шүһан — дүһал тогтоод, Бүлин болоно сарсаа...

МҮНХЭ ХАБАР

Тээд... Гэнтэ хубуун алхадэ алдаба. Шүхэһини юундэһыбэ шэнхинээд абаба. Бүрүүлтэбэ нөдүнһини... Тэмээн-Уулын утын зэргээр Тэмэгэ, добоор, нугаар, зүргөөр Сууряан дууран байгааһи соһоо, Буугай һонон тэрэһини... оноо, Бури багадаа бүлбэнүүрһэн зөөдэг Бүһэтэй тарилгэһы энгэр багта Бүлэжэн шүһан — дүһал тогтоод, Бүлин болоно сарсаа...

МҮНХЭ ХАБАР

Тээд... Гэнтэ хубуун алхадэ алдаба. Шүхэһини юундэһыбэ шэнхинээд абаба. Бүрүүлтэбэ нөдүнһини... Тэмээн-Уулын утын зэргээр Тэмэгэ, добоор, нугаар, зүргөөр Сууряан дууран байгааһи соһоо, Буугай һонон тэрэһини... оноо, Бури багадаа бүлбэнүүрһэн зөөдэг Бүһэтэй тарилгэһы энгэр багта Бүлэжэн шүһан — дүһал тогтоод, Бүлин болоно сарсаа...

Мориод табаралдаан,

хунуудэй габаралдаан Модон соогуур дуудлаба уни удаан: — Шэмэгүй байгыт! — ахалгашань дуудлаа, Тудахынь тудат, яһала мэргээр буудат, Түлөөр байна хомодһоннай, мэдэг! — Харанайгүй гүт, тэрэ дээрэ, хабсагайда, Улөөл тээд лэ Ленининь! —

...Зунай наран зуһалан, хотон дээгүүр Зурагар һүүдэрээ өрхөд мэгдүүгээр Үндэр хабсагайн үсүүндэ шэбэлэн, Үни удаан гэрлээ тухэһэн байна. Магнай томотой мантан томо хушөө — Манай Ошорой бүтээһэн хушөө — Модон дээгүүр, одон доогуур хаймадан, Молор талга уур шэртэнэ үгэлөө: «Зорго, хүсал ходоодо илаха, Талз жаргал наһаран мандаха, Залатнай тангидахар бшээр хубилха, Талаан бэлитэй хубууд, басагад мундэлхэ»...